

SYMPTOMY EKOLOGIZACJI KONSUMPCJI W ZACHOWANIACH KONSUMENTÓW NA RYNKU ŻYWNOŚCI POCHODZENIA ZWIERZĘCEGO*

Marta Sajdakowska[✉], Sylwia Żakowska-Biemans, Krystyna Gutkowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Abstrakt. W pracy podjęto próbę rozpoznania sposobu postrzegania jakości żywności pochodzenia zwierzęcego przez polskich konsumentów oraz ich opinii na temat podwyższania jakości, ze szczególnym uwzględnieniem wybranych metod produkcji nawiązujących do kwestii ochrony środowiska naturalnego oraz dobrostanu zwierząt. W tym celu w 2013 roku przeprowadzono badania o charakterze ilościowym w ramach projektu: „BIOŻYWNOŚĆ – innowacyjne, funkcjonalne produkty pochodzenia zwierzęcego”. Analiza wyników pozwala zauważyć, że badani respondenci deklarowali relatywnie wysoki poziom zgodności ze stwierdzeniem, że żywność pochodzenia zwierzęcego o wysokiej jakości jest wyprodukowana w sposób przyjazny dla środowiska, z uwzględnieniem praw zwierząt gospodarskich, oraz wytwarzana metodami ekologicznymi. Jednocześnie odnotowano relatywnie wysoki poziom akceptacji w odniesieniu do metody służącej podwyższaniu jakości żywności pochodzenia zwierzęcego, tj. zastosowaniu produkcji, w tym chowu zwierząt respektującego prawa zwierząt gospodarskich.

Słowa kluczowe: ekologizacja konsumpcji, konsument, żywność pochodzenia zwierzęcego

WPROWADZENIE

Ekologizacja konsumpcji obejmuje działania w sferze konsumpcji zmierzające do ograniczenia zużycia nieodnawialnych zasobów środowiska i minimalizacji obciążających środowisko odpadów. Podstawę ekologizacji konsumpcji stanowią przesłanki etyczne, dotyczące m.in. rezygnacji z konsumpcji dóbr, których produkcja wiąże się np. z niewolniczą pracą ludzi, przyczynia się do degradacji środowiska czy zadawania cierpienia zwierzętom (Bywalec, 2007).

Należy podkreślić, że wśród cech opisujących żywność ekologiczną produkcja oraz dobrostan zwierząt należą do atrybutów żywności o charakterze zewnętrznym, niedostrzegalnych fizycznie w produkcie końcowym, w przypadku których konsument musi zaufać informacjom podawanym przez producenta (Grunert, 2002). Jednocześnie w odniesieniu do żywności konsumenci oczekują, poza zaspokojeniem potrzeb podstawowych (głód), również realizacji potrzeb wyższego rzędu, np. hedonistycznych (przyjemność), samorealizacji i uznania (łatwość przygotowania do spożycia, zachowanie zgrabnej sylwetki). Wśród oczekiwań konsumenckich wobec żywności wskazać można również

*Badania zrealizowano w ramach projektu „BIOŻYWNOŚĆ – innowacyjne, funkcjonalne produkty pochodzenia zwierzęcego” nr POIG.01.01.02-014-090/09, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

[✉]dr inż. Marta Sajdakowska, Katedra Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787, Warszawa, Poland, e-mail: marta_sajdakowska@sggw.pl

m.in. sprzyjanie dobrej kondycji środowiska naturalnego przez żywność produkowaną metodami ekologicznymi czy opakowaną w materiały biodegradowalne. Te oczekiwania odzwierciedlają się w zróżnicowanym sposobie pojmowania istoty jakości żywności (Gutkowska i in., 2012). Podstawowym celem niniejszego artykułu jest zatem rozpoznanie sposobu postrzegania jakości żywności przez polskich konsumentów oraz ich opinii na temat podwyższania jakości, ze szczególnym uwzględnieniem wybranych metod produkcji nawiązujących do kwestii ochrony środowiska naturalnego oraz dobrostanu zwierząt.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Badania przeprowadzono w styczniu 2013 roku na 1009-osobowej ogólnopolskiej próbie badawczej. Badanie miało charakter ilościowy i zostało przeprowadzone metodą wywiadu bezpośredniego, tzw. face to face w technologii CAPI (Computer Assisted Personal Interview) w domu respondenta, z wykorzystaniem próby reprezentatywnej imiennie-adresowej dobieranej z danych PESEL. W badanej próbie najliczniej reprezentowane były grupy badanych w wieku 31–50 oraz 51 i więcej lat (odpowiednio 40% oraz 38%). Uwzględnienie wykształcenia respondentów wskazuje, że najliczniej reprezentowana była grupa osób z wykształceniem średnim (37%) oraz zasadniczym zawodowym (34%), następnie wyższym (15%). Ponad 1/3 badanych pochodziła ze wsi (35%), a około połowy badanych zamieszkiwało miasta o wielkości od 20 tys. do powyżej 500 tys. mieszkańców (odpowiednio 20–100 tys.: 20%, 100–500 tys.: 20% oraz powyżej 500 tys. mieszkańców: 11%). Subiektywna ocena sytuacji finansowej wskazuje, że 36% badanych opisywało swoją sytuację jako dobrą („Żyjemy oszczędnie i starcza nam na wszystko”), a 33% jako średnią („Żyjemy bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy”). Szczegółową charakterystykę respondentów uczestniczących w badaniach przedstawiono w tabeli 1.

W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety opracowany przez zespół odpowiedzialny za realizację zadania 1 w ramach projektu „BIOŻYWNOSĆ – innowacyjne, funkcjonalne produkty pochodzenia zwierzęcego”. W kwestionariuszu wywiadu uwzględniono m.in. (1) konsumencką percepcję jakości produktów pochodzenia zwierzęcego, jak również opinie na temat (2) metod produkcji żywności, które mogą mieć znaczenie

w podwyższaniu jakości żywności pochodzenia zwierzęcego. Wśród określeń opisujących jakość żywności oraz kierunki jej podwyższania uwzględniono również stwierdzenia nawiązujące do ekologizacji konsumpcji. W odniesieniu do pierwszego zagadnienia, tj. postrzegania wysokiej jakości żywności pochodzenia zwierzęcego, badanych respondentów zapytano o poziom zgodności w stosunku do proponowanych w badaniu par cech o znaczeniu przeciwstawnym. Zastosowano skalę siedmiopunktową, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie cecha z kolumny A”, a 7 „zdecydowanie cecha z kolumny B”. Natomiast w odniesieniu do podwyższania jakości badani respondenci oceniali poziom akceptacji dwóch wybranych metod z wykorzystaniem 7-punktowej skali, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie akceptuję”, a 7 – zdecydowanie akceptuję”.

W analizie wyników zastosowano statystykę opisową (średnia ocena) oraz przedstawiono procentowy udział ocen ze skali, posługując się sumą ocen najniższych i sumą ocen najwyższych. W przypadku pytania dotyczącego sposobu oceny jakości żywności pochodzenia zwierzęcego podano sumy ocen zgodności ze stwierdzeniami z lewego bieguna skali (biegun A) oraz sumy ocen zgodności ze stwierdzeniami z prawego bieguna skali (biegun B). W celu określenia statystycznych istotności związku między zmiennymi zastosowano statystykę chi-kwadrat w odniesieniu do poziomu akceptacji metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego. Analizę statystyczną wyników opracowano z wykorzystaniem programu IBM SPSS 21 (poziom istotności $p < 0,05$).

WYNIKI I DISKUSJA

W odniesieniu do cech opisujących żywność pochodzenia zwierzęcego o wysokiej jakości badani respondenci wskazywali, że jest to żywność, która nie zawiera konserwantów, jest niemodyfikowana genetycznie, w niewielkim stopniu przetworzona, wyprodukowana w sposób przyjazny dla środowiska oraz bogata w witaminy i składniki mineralne (zgodność z ocenami na poziomie powyżej 70%) (tab. 2). Drugą grupę określeń o relatywnie wysokim poziomie wskazań (zgodność na poziomie 50–70%) stanowiły następujące stwierdzenia: żywność wyprodukowana z uwzględnieniem praw zwierząt gospodarskich, o krótkim terminie przydatności do spożycia, produkowana metodami ekologicznymi, żywność

Tabela 1. Charakterystyka socjodemograficzna badanej próby (%)
Table 1. Socio-demographic profile of respondents (%)

Charakterystyka grupy Group characteristics	Grupa Group	n	%
Ogółem – Total	–	1 009	100
Płeć Sex	women	513	51
	men	496	49
Wiek Age	21–30	219	22
	31–50	402	40
	51 i więcej – 51 and more	388	38
Wykształcenie Education	podstawowe – primary	111	11
	gimnazjum – lower secondary	9	1
	zasadnicze zawodowe – lower vocational	342	34
	średnie – secondary	377	37
	wyższe – higher	152	15
	brak odpowiedzi – no answer	18	2
Miejsce zamieszkania Place of residence	wieś – village	352	35
	miasto do 20 tys. mieszkańców – town to 20 thous. inhabitants	133	13
	20–100 tys. mieszkańców – 20–100 thous. inhabitants	203	20
	100–500 tys. mieszkańców – 100–500 thous. inhabitants	201	20
	powyżej 500 tys. mieszkańców – more than 500 thous. inhabitants	113	11
	brak odpowiedzi – no answer	7	1
Opinia nt. sytuacji finansowej Opinion about own financial situation	Wystarcza na wszystko bez szczególnego oszczędzania We can afford everything without special savings	79	8
	Żyjemy oszczędnie i starcza nam na wszystko We live frugally, and we have enough for all	364	36
	Żyjemy bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy We live very frugally, to save for serious shopping	332	33
	Pieniądzy wystarcza tylko na najtańsze jedzenie i ubranie Enough money only for the cheapest food and clothes	121	12
	Pieniądzy wystarcza tylko na najtańsze jedzenie, nie starcza na ubranie Enough money only for the cheapest food, not enough for clothes	28	3
	Pieniądzy nie wystarcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie Insufficient money even for the cheapest food and clothes	11	1
	Nie wiem – I don't know	59	6

Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOSĆ”.
 Source: own research study under the “BIOFOOD” project.

Tabela 2. Stwierdzenia opisujące żywność pochodzenia zwierzęcego wysokiej jakości w opinii respondentów (%)
Table 2. Statements referring to animal origin food of high quality in the opinion of the respondents (%)

Stwierdzenia (kolumna A) Statements (column A)	Suma ocen Total of the ratings 1, 2, 3 (%)	Stwierdzenia (kolumna B) Statements (column B)	Suma ocen Total of the ratings 5, 6, 7 (%)
Niezawierająca konserwantów Does not contain preservatives	82,5	Zawierająca konserwanty Containing preservatives	7,8
Genetycznie zmodyfikowana Genetically modified	5,3	Niemodyfikowana genetycznie Genetically unmodified	80,4
W dużym stopniu przetworzona Highly processed	8,4	W niewielkim stopniu przetworzona Slightly processed	74,6
Wyprodukowana w sposób przyjazny dla środowiska Produced in an environmentally friendly manner	73,8	Wyprodukowana w sposób, który nie uwzględnia wpływu na środowisko Produced in a way that does not take into account the impact on the environment	8,2
Zawierająca niski poziom witamin i składników mineralnych Containing low levels of vitamins and minerals	6,3	Bogata w witaminy i składniki mineralne Rich in vitamins and minerals	70,5
Wyprodukowana z pominięciem praw zwierząt gospodarskich Produced without observing the rights of farm animals	7,6	Wyprodukowana z uwzględnieniem praw zwierząt Made with regard to the rights of animals	67,5
Posiadająca krótki termin przydatności do spożycia Having a short shelf life	62,3	Posiadająca długi termin przydatności do spożycia Having a long shelf life	16,6
Produkowana metodami ekologicznymi Produced using organic methods	58,5	Produkowana w sposób konwencjonalny Produced in a conventional manner	18,8
O przeciętnych walorach zdrowotnych With average health benefits	18,8	O wyższych niż przeciętne walorach zdrowotnych With higher than average health benefit	57,4
Posiadająca wysoką wartość odżywczą Having a high nutritional value	53,0	Charakteryzująca się normalną wartością odżywczą Characterized by typical nutritional value	30,4

Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOŚĆ”.
 Source: own research study under the “BIOFOOD” project.

o wyższych niż przeciętne walorach zdrowotnych oraz o wysokiej wartości odżywczej.

Jak zauważono wcześniej, badanych konsumentów zapytano również o poziom akceptacji dwóch metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego. Analiza wyników zgromadzonych w badaniach własnych wskazuje, że w relatywnie wyższym stopniu badani konsumenci akceptowali produkcję, w tym chów zwierząt respektujący prawa zwierząt gospodarskich (5,86 przy 76,9% ocen 5, 6, 7) w porównaniu do metody produkcji polegającej na karmieniu zwierząt paszami ze

składnikami modyfikowanymi genetycznie (2,24 przy 70,0% udziale ocen 1, 2, 3) (tab. 3).

Odnotowano, że płeć i wiek nie wpływały na poziomie istotnym statystycznie na opinie badanych zarówno w odniesieniu do poziomu akceptacji produkcji, w tym chowu zwierząt respektującego prawa zwierząt gospodarskich, jak i w stosunku do karmienia zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie. Zauważono natomiast, że zarówno wykształcenie, jak i subiektywna ocena sytuacji finansowej wpływały istotnie statystycznie na opinie badanych w odniesieniu

Tabela 3. Akceptacja metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego w opinii badanych (średnia ocena, procentowy udział ocen z górnego oraz dolnego pułapu skali)

Table 3. Acceptance for methods of raising products quality of animal origin in the opinion of the respondents (average rating, the percentage of grades from the upper and the lower level of the scale)

Stwierdzenia – Statements	Średnia ocena Mean	Suma ocen Total of the ratings 5, 6, 7	Suma ocen Total of the ratings 1, 2, 3
Produkcja, w tym chów zwierząt, respektujące prawa zwierząt gospodarskich Production, including livestock, respecting the rights of farm animals	5,86	76,9	5,2
Karmienie zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie Feeding the animals using feed with genetically modified ingredients	2,24	14,8	70,0

Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOŚĆ”.
Source: own research study under the “BIOFOOD” project.

do akceptacji produkcji, w tym chowu zwierząt respektującego prawa zwierząt gospodarskich¹. Natomiast w zakresie akceptacji karmienia zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie tylko subiektywna ocena sytuacji finansowej wpływała na opinie badanych na poziomie istotnym statystycznie².

Analiza danych zawartych w tabelach 4, 5 i 6 wskazuje, że do grupy osób, które akceptowały produkcję (w tym chów zwierząt) respektującą prawa zwierząt gospodarskich, częściej należeli konsumenci z wykształceniem wyższym (6,42) niż osoby legitymujące się wykształceniem co najwyżej zawodowym oraz badani z wykształceniem średnim (odpowiednio 5,95 i 5,99). Uwzględnienie miejsca zamieszkania wskazuje, że osoby zamieszkujące wieś oraz miasta o wielkości 50–100 tys. mieszkańców częściej niż pozostali badani deklarowały, że akceptują produkcję (w tym chów zwierząt) respektującą prawa zwierząt gospodarskich (odpowiednio 6,00 i 6,15). Natomiast w odniesieniu do znaczenia subiektywnej oceny sytuacji finansowej odnotowano, iż osoby deklarujące, że znajdują się w korzystnej sytuacji finansowej, tj. wskazujące opinie: „Wystarcza na wszystko bez szczególnego oszczędzania” oraz „Żyjemy oszczędnie i wystarcza nam na wszystko” (odpowiednio 6,00 i 6,01), jak również oceniające swoją sytuację finansową jako złą, opisując ją stwierdzeniem: „Pieniądzy nie wystarcza na najtańsze jedzenie i ubranie” (6,00), częściej niż pozostali badani akceptowały

produkcję (w tym chów zwierząt) respektującą prawa zwierząt gospodarskich. Natomiast w odniesieniu do karmienia zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie zauważono, że badani, którzy bardzo nisko oceniali swoją sytuację finansową („Pieniądzy nie wystarcza na najtańsze jedzenie i ubranie”), w najwyższym stopniu w porównaniu do pozostałych akceptowali tę metodę (2,89). Pomimo braku różnic na poziomie istotnym statystycznie odnotowano, że wśród osób, które w większości akceptowały tę metodę, częściej byli mieszkańcy Warszawy (3,09), a wśród osób, które akceptowały tę metodę w najmniejszym stopniu, znajdowali się mieszkańcy wsi (1,09) – w porównaniu do pozostałych grup badanych konsumentów.

W odniesieniu do sposobu postrzegania jakości żywności badania własne znajdują potwierdzenie w literaturze przedmiotu, w której podkreśla się, poza atrakcyjnością sensoryczną żywności (świeżość, walory smakowe oraz apetyczny wygląd), ważność cech związanych ze zdrowiem i bezpieczeństwem produktu (wartość odżywcza, walory zdrowotne oraz „bezpieczny produkt” – nieprzeterminowany, bez dodatków i konserwantów oraz bez substancji szkodliwych) (Ozimek, 2006; Ozimek i Żakowska-Biemans, 2011; Sajdakowska i in., 2011). Polscy konsumenci wśród czynników ryzyka związanych ze spożywaniem żywności w największym stopniu obawiali się substancji dodatkowych w żywności (Ozimek i in., 2004, 2009). Badania Żakowskiej-Biemans (2011a) również wskazują, że konsumenci odnosili się sceptycznie do żywności zawierającej substancje

¹ $p < 0,05$.

² $p < 0,05$.

Tabela 4. Akceptacja metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego z uwzględnieniem wykształcenia badanych (średnia ocena, procentowy udział ocen z górnego pułapu skali)

Table 4. Acceptance for methods of increasing the animal products quality by education of the respondents (average rating, the percentage of grades from the upper level of the scale)

Stwierdzenia Statements	Wykształcenie – Education					
	podstawowe, gimnazjalne, zawodowe primary, lower secondary, lower vocational		średnie secondary		wyższe higher	
	średnia ocena mean	udział ocen total of the ratings 5, 6, 7 (%)	średnia ocena mean	udział ocen total of the ratings 5, 6, 7 (%)	średnia ocena mean	udział ocen total of the ratings 5, 6, 7 (%)
1	5,95	76,4	5,99	76,1	6,42	84,2
2	2,68	16,2	2,58	14,9	1,99	9,9

1 – produkcja, w tym chów zwierząt, respektująca prawa zwierząt gospodarskich

2 – karmienie zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie

Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOSĆ”.

1 – production, including livestock, respecting the rights of farm animals

2 – feeding the animals using feed with genetically modified ingredients

Source: own research under the “BIOFOOD” project.

dotatkowe, wskazując, że stwarza ona zagrożenie dla konsumenta.

W odniesieniu do opinii na temat żywności zawierającej organizmy modyfikowane genetycznie uzyskano wyniki zbliżone do badań innych autorów (Ozimek i in., 2004; Jeżewska-Zychowicz, 2009; Żakowska-Biemans, 2011a; Żakowska-Biemans i in., 2013), wskazujące na obawy polskich konsumentów w zakresie żywności zmodyfikowanej genetycznie.

W opinii greckich konsumentów kupujących lub deklarujących zakupy żywności niemodyfikowanej genetycznie produkty te zostały uznane za „zdrowsze”, droższe, o lepszej jakości oraz wyższej wartości odżywczej. Konsumenti ci deklarowali również, że żywność niezawierająca organizmów zmodyfikowanych genetycznie nie ma negatywnego wpływu na środowisko oraz jest smaczniejsza w porównaniu do innych rodzajów żywności (Tsourgiannis i in., 2011).

W odniesieniu do zmian w żywności Żakowska-Biemans i in. (2013) zwraca uwagę, że większe przyzwolenie konsumentów zyskują zmiany zmierzające do obniżenia negatywnie kojarzonych składników aniżeli do wzbogacania żywności, co może wynikać z faktu, że wzbogacanie jest najprawdopodobniej interpretowane

jako naruszanie „naturalności” produktu żywnościowego. Wyniki badań własnych innych autorów (Gutkowska i in., 2012) wskazują również, że konsumenci polscy wykazują swoistą dualność w zakresie akceptacji zmian wprowadzanych w żywności. Relatywnie wyżej akceptowane są zmiany polegające na zmniejszeniu zawartości składników, które mogą mieć niekorzystny wpływ na zdrowie czy dobrostan człowieka, podczas gdy np. wzbogacanie żywności, nawet gdy może mieć pozytywne znaczenie, jest mniej akceptowane. Jednocześnie należy podkreślić, że aspekt tzw. naturalności jest doceniany przez polskich konsumentów (Ozimek, 2006; Żakowska-Biemans i Kuc, 2009; Sajdakowska i Żakowska-Biemans, 2009), szczególnie w odniesieniu do żywności pochodzącej z produkcji ekologicznej (Żakowska-Biemans i Gutkowska, 2003; Gutkowska i Ozimek, 2005; Żakowska-Biemans, 2011b). Żakowska-Biemans (2011b) zwraca uwagę, że do najważniejszych atrybutów żywności ekologicznej należą jej walory zdrowotne, bezpieczeństwo oraz brak składników, które mogą mieć negatywny wpływ na zdrowie, np. związków chemicznych. Autorka podkreśla również, że konsumpcja żywności ekologicznej może stać się częścią strategii polegającej na pozytywnym wpływie

Tabela 5. Akceptacja metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego z uwzględnieniem miejsca zamieszkania (średnia ocena, procentowy udział ocen z górnego pułapu skali)

Table 5. Acceptance of methods of increasing the quality of products of animal origin by the place of residence (average rating, the percentage of grades from the upper level of the scale)

		Miejscowość – Place of residence															
		Miasto – Town															
Wieś Village		< 10 tys. < 10 thous.	10–20 tys. 10–20 thous.	20–50 tys. 20–50 thous.	50–100 tys. 50–100 thous.	100–200 tys. 100–200 thous.	200–500 tys. 200–500 thous.	> 500 tys. > 500 thous.	Warszawa Warsaw								
Stwierdzenia Statements	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	średnia ocena mean ratings	udział ocen total of the ratings (%)	udział ocen total of the ratings (%)	udział ocen total of the ratings (%)	udział ocen total of the ratings (%)					
1	6,00	5,61	72,7	5,52	63,6	5,71	69,6	6,15	79,8	5,71	71,7	5,94	80,2	6,19	77,1	5,16	73,3
2	1,9	10,4	2,66	25,8	15,6	2,05	12,5	2,35	19,1	2,60	18,2	2,31	14,3	2,44	14,3	3,09	24,4

1 – produkcja, w tym chów zwierząt, respektująca prawa zwierząt gospodarskich, 2 – karmienie zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie.
Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOSĆ”.

1 – production, including livestock, respecting the rights of farm animals, 2 – feeding the animals using feed with genetically modified ingredients.
Source: own research study under the “BIOFOOD” project.

Tabela 6. Akceptacja metod podwyższania jakości produktów pochodzenia zwierzęcego z uwzględnieniem oceny sytuacji finansowej (średnia ocena, procentowy udział ocen z górnego pułapu skali)

Table 6. Acceptance for methods of increasing the quality of animal origin products by the opinion about own financial situation (average rating, the percentage of grades from the upper level of the scale)

		Ocena sytuacji finansowej – Opinion on personal financial situation											
		A		B		C		D		E		F	
Stwierdzenia State- ments	średnia ocena mean	udział ocen of the ratings		udział ocen of the ratings		udział ocen of the ratings		udział ocen of the rating		udział ocen of the ratings		udział ocen of the ratings	
		5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)	5, 6, 7 (%)		
		średnia ocena mean	total ratings	średnia ocena mean	total ratings	średnia ocena mean	total ratings	średnia ocena mean	total rating	średnia ocena mean	total ratings	średnia ocena mean	total ratings
1	6,00	86,1	6,01	80,2	5,63	74,4	5,69	71,9	5,71	64,30	6,00	63,6	
2	2,14	15,2	2,06	11,3	2,37	16,9	2,51	20,7	2,25	10,71	2,89	18,2	

1 – produkcja, w tym chów zwierząt, respektująca prawa zwierząt gospodarskich, 2 – karmienie zwierząt paszami ze składnikami modyfikowanymi genetycznie.

A – Wystarcza na wszystko bez szczególnego oszczędzania; B – Żyjemy oszczędnie i wystarcza nam na wszystko; C – Żyjemy bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy; D – Pieniądzy wystarcza tylko na najtańsze jedzenie i ubranie; E – Pieniądzy wystarcza tylko na najtańsze jedzenie, nie wystarcza na ubranie; F – Pieniądzy nie wystarcza na najtańsze jedzenie i ubranie.

Źródło: badania własne w ramach projektu „BIOŻYWNOŚĆ”.

1 – production, including livestock, respecting the rights of farm animals, 2 – feeding the animals using feed with genetically modified ingredients.

A – We can afford everything without special savings; B – We live frugally, and we have enough for everything; C – We live very frugally, to save for serious shopping; D – Enough money only for the cheapest food and clothes; E – Enough money only for the cheapest food, not enough for clothes; F – Insufficient money even for the cheapest food and clothes.

Source: own research study under the “BIOFOOD” project.

na zdrowie oraz obniżeniu ryzyka związanego z żywnością w opinii konsumentów (Żakowska-Biemans, 2011b). Wybór żywności ekologicznej nawiązuje do takiego stylu życia konsumentów, w którym wartościami cenionymi są troska o zdrowie oraz o środowisko. Tym samym skłonność do zakupu żywności ekologicznej jest warunkowana motywami zarówno egoistycznymi, jak i altruistycznymi (Żakowska-Biemans, 2011c).

Należy podkreślić, że konsumenci europejscy przywiązują wagę do atrybutów etycznych żywności, m.in. do dobrostanu zwierząt (Zander i Hamm, 2010). Badania wśród konsumentów duńskich (Hjelmar, 2011) wskazują, że osoby należące do ludzi kierujących się w życiu zasadami etyki, szczególnie w odniesieniu do żywności ekologicznej, doceniały jej walory smakowe, zdrowotne, jak również aspekty nawiązujące do dobrostanu zwierząt. Natomiast konsumenci z Wielkiej Brytanii (Kehlbacher i in., 2012) wyżej oceniali jakość mięsa wyprodukowanego w określony sposób,

tj. z uwzględnieniem wysokich standardów w zakresie dobrostanu zwierząt, a jednocześnie byli skłonni zapłacić więcej za taki atrybut żywności. Niektórzy badacze (Heerwagen i in., 2015) wskazują również, że informacja na etykiecie produktu podkreślająca, że w trakcie produkcji spełnione zostały standardy w zakresie dobrostanu zwierząt, może stanowić wiarygodne i atrakcyjne źródło informacji dla konsumentów, zachęcając ich jednocześnie do zakupu danej kategorii żywności.

PODSUMOWANIE

Z analizy zgromadzonego materiału empirycznego oraz literatury przedmiotu wynika, że atrybuty żywności pochodzenia zwierzęcego są związane z wartościami nawiązującymi do bezpieczeństwa, zdrowia oraz aspektów etycznych, tj. ekologicznej metody produkcji i dobrostanu zwierząt. W celu stymulowania zainteresowania żywnością, która posiada wartość dodaną nawiązującą

do kwestii środowiskowych i etycznych, należy komunikować atrybuty tej żywności, ponieważ jak wskazują doświadczenia innych krajów, konsumenci wykazują zainteresowanie taką kategorią produktów. Wyniki badań własnych pokazują, że segment konsumentów uwzględniających aspekty środowiskowe i etyczne w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego może wyglądać obiecująco dla producentów żywności ekologicznej, jednak należy również uwzględnić bariery związane m.in. z dystrybucją żywności ekologicznej.

Analiza sytuacji pod względem zainteresowania żywnością pochodzenia zwierzęcego wymaga dalszych badań, między innymi w celu poznania profilu socjodemograficznego konsumentów, którzy w swoich decyzjach nabywczych uwzględniają czynniki konotowane trendami ekologizacji konsumpcji i zrównoważonego rozwoju.

LITERATURA

- Bywalec, C. (2007). *Konsumpcja w teorii i praktyce gospodarowania*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.
- Grunert, K. G. (2002). Current issues in the understanding of consumer food choice. *Trends Food Sci. Tech.*, 13, 275–285.
- Gutkowska, K., Ozimek, I. (2005). *Wybrane aspekty zachowań konsumentów na rynku żywności*. Warszawa: Wyd. SGGW.
- Gutkowska, K., Sajdakowska, M., Żakowska-Biemans, S., Kowalczyk, I., Kozłowska, A., Olewnik-Mikołajewska, A. (2012). Poziom akceptacji zmian na rynku żywności w opinii konsumentów. *Żywn. Nauka Technol. Ja.*, 5(84), 187–202.
- Heerwagen, L. R., Mørkbak, M. R., Denver, S., Sandøe, P., Christensen, T. (2015). The Role of Quality Labels in Market-Driven Animal Welfare. *J. Agr. Environ. Ethics*, 28, 67–84.
- Hjelmar, U. (2011). Consumers' purchase of organic food products. A matter of convenience and reflexive practices. *Appetite.*, 56, 336–344.
- Jeżewska-Zychowicz, M. (2009). Impact of beliefs and attitudes on Young consumers' willingness to use functional food. *Pol. J. Food Nutr. Sci.*, 2(59), 183–187.
- Kehlbacher, A., Bennett, R., Balcombe, K. (2012). Measuring the consumer benefits of improving farm animal welfare to inform welfare labelling. *Food Policy*, 37, 627–633.
- Ozimek, I. (2006). *Bezpieczeństwo żywności w aspekcie ochrony konsumenta w Polsce*. Warszawa: Wyd. SGGW.
- Ozimek, I., Gutkowska, K., Żakowska-Biemans, S. (2004). Postrzeganie przez konsumentów zagrożeń związanych z żywnością. *Żywn. Nauk. Technol. Ja.*, 4(41), 100–111.
- Ozimek, I., Żakowska-Biemans, S., Gutkowska, K. (2009). Polish consumers' perception of food related risks. *Pol. J. Food Nutr. Sci.*, 2(59), 189–192.
- Ozimek, I., Żakowska-Biemans, S. (2011). Determinants of Polish consumers' food choices and their implication for the national food industry. *Brit. Food J.*, 1(113), 138–154.
- Tsouriannis, L., Karasavoglou, A., Florou, G. (2011). Consumers' attitudes towards GM Free products in a European Region. The case of the Prefecture of Drama–Kavala–Xanthi in Greece. *Appetite.*, 57, 448–458.
- Sajdakowska, M., Gutkowska, K., Żakowska-Biemans, S., Kowalczyk, I. (2011). Postrzeganie konsumentów jakości produktów pochodzenia zwierzęcego na podstawie wyników badań jakościowych. *Zesz. Probl. Post. Nauk Roln.*, 509, 209–218.
- Sajdakowska, M., Żakowska-Biemans, S. (2009). Postrzeganie żywności tradycyjnej przez polskich konsumentów na podstawie badań jakościowych. *Żywn. Nauk. Technol. Ja.*, 3(64), 95–104.
- Zander, K., Hamm, U. (2010). Consumer Preferences for Additional Ethical Attributes of Organic Food. *Food Qual. Prefer.*, 21, 495–503.
- Żakowska-Biemans, S. (2011a). Bezpieczeństwo żywności jako czynnik determinujący zachowania konsumentów na rynku żywności. *Probl. Hig. Epidemiol.*, 3(92), 621–624.
- Żakowska-Biemans, S. (2011b). Polish consumer food choices and beliefs about organic food. *Brit. Food J.*, 1(113), 122–137.
- Żakowska-Biemans, S. (2011c). Ekologizacja konsumpcji i jej przejawy w zachowaniach konsumentów na rynku żywności – praca przeglądowa. *Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. Pozn.*, 206, 217–225.
- Żakowska-Biemans, S., Gutkowska, K. (2003). *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Warszawa: Wyd. SGGW.
- Żakowska-Biemans, S., Kuc, K. (2009). Żywność tradycyjna i regionalna w opinii i zachowaniach polskich konsumentów. *Żywn. Nauk. Technol. Ja.*, 3(64), 105–114.
- Żakowska-Biemans, S., Gutkowska, K., Sajdakowska, M. (2013). Segmentacja konsumentów z uwzględnieniem skłonności do zaakceptowania innowacji w produktach żywnościowych pochodzenia zwierzęcego. *Hand. Wewn.*, 4, 141–154.

ECOLOGIZATION OF CONSUMPTION SYMPTOMS IN CONSUMER BEHAVIOUR ON THE FOOD MARKET OF ANIMAL ORIGIN*

Summary. This paper attempts to identify the perception of the quality of food of animal origin by Polish consumers and their opinion on higher quality with particular emphasis on the chosen methods of production and processing referring to the protection of the environment and animal welfare. In 2013 a quantitative study of the project: “BIOFOOD – innovative, functional products of animal origin” was conducted. Analysis of the results can be noted that the surveyed respondents declared a relatively high level of compliance with the statement that the high quality food of animal origin is produced in an environmentally friendly manner, taking into account the rights of farm animals and using the organic production. At the same time there was a relatively high level of acceptance in relation to the method for increasing the quality of food of animal origin ie. the use of production, including animal husbandry that respects the rights of farm animals.

Key words: ecologization of consumption, consumer, animal food origin

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 23.07.2015

Do cytowania – For citation

Sajdakowska, M., Żakowska-Biemans, S., Gutkowska, K. (2015). Symptomy ekologizacji konsumpcji w zachowaniach konsumentów na rynku żywności pochodzenia zwierzęcego. *J. Agribus. Rural Dev.*, 3(37), 521–530. DOI: 10.17306/JARD.2015.55

*The research study was realized under the “BIOFOOD – innovative, functional products of animal origin” Project No. POIG.01.01.02-014-090/09 that was co-financed by the European Union from the European Regional Development Fund within the Innovative Economy Operational Programme 2007–2013.